

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • OCTOMBRIE 2021 • NR.10 (188)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Sergiu Litvinenco, ministrul Justiției: „Rezistența sistemului de justiție este acerbă, noi însă suntem pregătiți, avem atât răbdarea, cât și determinarea necesară să mergem până la capăt”
- 2.** Cornelia Cozonoacă, directoarea CUM: „Oameni integri și curajoși vor face diferența în reforma justiției și lupta împotriva corupției”
- 3.** Victoria Sănduță, judecătoare și fondatoare a Asociației „Vocea Justiției”: „Noi avem în CSM judecători de „modă veche”, cu multă experiență de viață și de muncă, dar din păcate, aceștia vin din epoca sovietică”
- 4.** Nadejda Hriptievichi, fondatoare și Directoarea Programului Justiție și Drepturile Omului la Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM): „Reforma justiției, între provocări și măsuri absolut necesare”

Știri pe scurt:

 Ministrul Justiției, Sergiu Litvinenco, a declarat pe 28 septembrie, la cea de-a VI-a reuniune a Consiliului de Asocieri Uniunea Europeană - Republica Moldova, desfășurată la Bruxelles, că reformele judiciare au fost deja demarate de actuala guvernare. Oficialul s-a referit la modificarea Constituției pentru a fortifica independența sistemului judiciar, adoptarea legii care consolidează capacitățile ANI în domeniul verificării averilor funcționarilor publici și posibilității confiscării acelor averi care nu pot fi justificate. „Am început lucrul asupra reformei de evaluare externă și extraordinară a judecătorilor și procurorilor. Așa numitul vetting. Am elaborat un concept pe care l-am trimis tuturor partenerilor de dezvoltare. Esența reformei este că judecătorii și procurorii vor fi evaluați sub aspectul integrității de către comisii externe, inclusiv cu experți străini, iar toți cei care nu-și pot justifica averile, urmează a fi excluși din sistem”, a declarat Litvinenco. El a mai adăugat că și Procuratura Republicii Moldova necesită și ea o reformă profundă.

 Republica Moldova și Gazprom au ajuns pe 29 octombrie la un acord principal privind prelungirea contractului de furnizare de gaze cu cini ani. Delegațiile celor două părți, care au avut o întâlnire la Sankt Petersburg, au căzut de acord asupra formulei de preț, auditării datoriei formate în cadrul companiei Moldova-Gaz în 2022 și necesității unor negocieri ulterioare pentru a stabili un calendar de achitare, a anunțat Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale al Republicii Moldova. Prețul la gaze achitat de Chișinău Gazpromului în luna noiembrie se va ridica undeva la valoarea de 450 de dolari pentru mia de metri cubi, iar în decembrie este preconizat un preț de sub 400 de dolari. Ministrul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Andrei Spînu, a anunțat că nu poate dezvălui formula de calcul, deoarece aceasta ar fi secret comercial. În octombrie, Republica Moldova a primit gaz în baza unei prelungiri de o lună a contractului cu Gazprom, în volum insuficient. Diferența de volum a fost achiziționată în această perioadă de pe piața spot, prin intermediul companiei Energom, la prețuri de piață.

 Președintele Republicii Moldova s-a aflat pe 10 și 11 noiembrie, la Paris, unde a participat la lucrările Forumului Păcii, un eveniment anual, organizat sub auspiciile președintelui francez, Emmanuel Macron, care întrunește lideri de state, guverne, antreprenori din diferite domenii și activiști din lumea întreagă într-un format de discuții pe subiecte globale. „Am participat la ceremonia de deschidere a Forumului Păcii, alături de președintele Macron, vicepreședinta Statelor Unite, Kamala Harris, și alți șefi de state și guverne. În cadrul panelului pe tema liderismului femeilor, am discutat problema egalității de gen și problemele cu care se confruntă femeile în politică. În pofida schimbărilor spre bine la acest capitol în Moldova, mai sunt multe de făcut pentru a reduce inechitățile sociale și economice din țara noastră”, a scris pe Facebook Maia Sandu. În cadrul forumului, Maia Sandu, a mai avut și alte întrevederi bilaterale cu președintele Estoniei, Alar Karis și cu președintele Islandei, Guðni Jóhannesson.

Republica Moldova față în față cu reforma justiției

De trei decade Republica Moldova a contabilizat un sistem de justiție slab și o corupție endemică care a plasat acest stat pe orbita țărilor est-europene cu probleme grave la acest capitol. Printre principalii factori care au contribuit la această stare de fapt pot fi enumerați subordonarea justiției față de factorul politic, precum și corupția generalizată în rândul castei magistraților – judecători și

procurori – care nici astăzi nu-și pot justifica averile mari din aceste poziții de funcționari ai celui mai sărac stat din Europa.

În mare parte, sistemul judiciar este în continuare captiv unei mentalități moșnite de pe vremurile Uniunii Sovietice, atunci când justiția era doar un executant al partidului-stat și al deciziilor venite pe verticala puterii de sus în

jos. Odată cu instalarea în premieră a unei guvernări majoritare pro-europene și a unor politicieni relativ tineri, cu o altă mentalitate, se dorește la Chișinău o nouă abordare. Una mai democratică care să resusciteze acest domeniu tarat de vicii din trecut.

Dar pentru acest lucru este nevoie de timp, pragmatism și multă voință de reformare, ►

▶ atât din partea politicului, cât și a sistemului judiciar. Noul ministru Sergiu Litvinenco, președintele Maia Sandu, dar și parlamentarii Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS) vor să schimbe această stare de fapt. În prezent, sub pretextul independenței justiției și separării puterilor în stat, această castă nu dă semne că ar dori să profite de fereastra de oportunitate oferită de deschiderea pro-europeană a puterii de la Chișinău și ar vrea în continuare să decidă singură. Astfel de încercări declarative de reformare din partea magistraților au mai avut loc, dar fără succes. Astfel că politicul se simte nevoit să ia în propriile mâini destinele acestui sector.

Cel mai important test va fi cu siguranță evaluarea externă a magistraților, mai mult sau mai puțin o curățare cu forța a sistemului de personaje corupte. Unii refuză cu obstinație un astfel de mecanism care ar putea aduce mai multă claritate în domeniu, dar o astfel de măsură, conform celor de la putere, este absolut necesară. Pe de cealaltă parte, există multe voci în rândul magistraților care susțin că, deocamdată, nu există criterii clare de selecție, precum și detalii despre cine anume va face parte din comisiile care îi vor examina pe magistrații. La fel, se ridică întrebarea cu cine vor fi înlocuiți imediat magistrații dați afară din sistemul, din moment ce acesta și așa sub-dimensionat și atât judecătorii, cât și procurorii fac cu greu față numărului mare de cazuri pentru care se cere dreptate în justiție.

Așadar, drumul reformelor cu siguranță va fi unul sinuos și nu tocmai lejer chiar și pentru actuala guvernare care acționează cu determinare și multă voință politică. Va fi foarte dificil pentru politic în cazul în care nu va găsi cooperare și un numitor comun cu un nucleu cât mai mare de magistrați care să fie dispuși la astfel de schimbări radicale. Reformele nu au fost niciodată ușoare, dar Republica Moldova va avea nevoie de ele pentru a păși pe acel drum ireversibil al schimbărilor în sensul democratic și european.

Mădălin Necșuțu

„Rezistența sistemului de justiție este acerbă, noi însă suntem pregătiți, avem atât răbdarea, cât și determinarea necesară să mergem până la capăt”

În cadrul unui interviu acordat buletinului de politică externă FES/APE, ministrul Justiției, Sergiu Litvinenco, ne-a vorbit despre prioritățile mandatului său la cârma acestei instituții. Oficialul ne-a explicat pe larg care este viziunea privind reformele care trebuie realizate cu prioritate la Chișinău, despre evaluarea extraordinară externă care urmează a fi făcută în rândul magistraților și despre o serie de personaje publice care au probleme în justiție. Vă invităm să citiți pe larg despre toate acestea în interviul care urmează:

■ Dosarul intentat procurorului general suspendat Alexandr Stoianoglo a format și păreri că reforma justiției este pe calea cea bună, dar și că este un spectacol televizat. Ce primează mai mult în acest caz, domnia legii sau percepția publică despre cum este înfăptuit actul de justiție?

■ Ambele dimensiuni, domnia legii și percepția publică despre cum este

înfăptuit actul de justiție nu se exclud. Pe de o parte, vedem o cerere ridicată în societate pentru actul justiției, fiindcă cetățenii vor să se facă dreptate. De aceea și există o presiune publică enormă atunci când este vorba de dosarele de rezonanță, iar oamenii, dezamăgiți de lipsa de finalitate în cele mai multe din ele, ne cer rezultate. Și cel mai des, oamenii vor rezultat „aici și acum”.

Pe de altă parte, actul justiției, ca să fie împlinit, trebuie să țină cont de procedurile legale și să se producă în condiții de maximă transparență. Consiliul Superior al Procurorilor (CSP) nu a făcut altceva decât să pună în aplicare un text de lege, care fusese blocat multă vreme, din motive pe care cu toții le înțelegem.

Ancheta a fost demarată în perfectă concordanță cu legea, dar mai departe ține deja de responsabilitatea organelor de resort să ducă la finalitate procesul. Dacă procurorul general suspendat va fi găsit vinovat de săvârșirea unor ilegalități, el va trebui să răspundă, fiindcă nimeni nu este mai presus de lege.

■ În viziunea Dvs, este Stoianoglo unul dintre exponenții sistemului corupt endemic din Republica Moldova sau mai sunt și alți piloni importanți ai acestuia?

■ Nu vreau să mă pronunț în privința vinovăției sau nevinovăției lui Stoianoglo, dacă a încălcat sau nu legea, dacă este sau nu corupt. Este treaba justiției. Pot doar să spun că pe parcursul mandatului său de procuror el nu a fost eficient, iar instituția pe care o conducea a trenat – ca să folosesc un termen mai „elegant”.

Acesta nu a reușit să crească încrederea în instituție, mai ales grație faptului că a sucombat la capitolul dosarelor de rezonanță. Oamenii au rămas dezamăgiți, pe când marii hoți, în loc să ajungă la pușcărie, o părăseau pe bandă rulantă. Este exact inversul a ceea ce oamenii vor a fi actul justiției.

Ba mai mult, în societate se discută mult despre feblețea pe care o are față de pușcăriabilul Platon, pe care nu doar că l-a eliberat din închisoare, dar a și încercat să-l absolve de răspundere penală pe câteva capete de acuzație, ca într-un final, să-l lase să părăsească țara. Va trebui, probabil, să răspundă nu doar pentru el, dar și pentru „băiatul acela”.

Temeri pentru cei „certați cu legea”

■ Cum interpretați mitingul recent de susținere a PSRM, în frunte cu Igor Dodon, a unui procuror general acuzat de corupție și abuz în serviciu? Vi se pare normal că un astfel de personaj să fie susținut de partidele de opoziție?

■ Susținerea, după mine, este determinată, în primul rând, de acțiunile lui Stoianoglo. Sau, mai corect spus, de inacțiunile acestuia. Dacă ați observat, el nu s-a luptat cu corupția politică deloc. Deși acolo este cea mai mare problemă. El a asimilat lupta cu corupția politică – care de fapt este combaterea mării corupții sau a „sanționării peștilor mari” – cu intentarea unor dosare politice, ceea ce este total eronat.

Prin urmare, dragostea PSRM pentru Stoianoglo se explică prin faptul că era un procuror cuminte, care nu le pune întrebări, nu le făcea probleme, chiar dacă în societate există suspiciuni rezonabile că lucrurile ar trebui să fie altfel. Nu excludem că la mijloc este și altceva. De exemplu, legătura mai multor socialiști cu personajul despre care oamenii vorbesc că ar sta în spatele lui Stoianoglo.

În momentul demisiei, Igor Dodon a lăsat să se înțeleagă că este posibil ca el să fie următorul luat de către anchetatori și a declarat că nu îi este frică de o eventuală reținere. În opinia Dvs, ar avea Dodon de ce să își facă griji ținând cont de „afacerea Bahamas”, casa de lux pe care o deține din salariul de bugetar la care „l-au ajutat și părinții” sau afacerile familiei sale în Rusia?

Dodon se victimizează. Îi înțelegem starea sufletească: a fost o vreme rege, apoi a făcut-o pe nebunul, ca,

până la urmă, să ajungă un biet pion. Dacă se simte cu „musca pe căciulă” (sau, mai exact, „pe kuliok”), atunci, ca șahist, probabil că poate să anticipeze anumite mutări din partea justiției.

Dar acest lucru îl vor decide doar organele de anchetă și nu doresc să comentez prea mult acest caz. Într-un stat de drept, oricine care încalcă legea, trebuie să se teamă de pedeapsă. Noi aceasta ne dorim, ca instituțiile statului să aplice legea oricărui care o va încălca, indiferent de poziție.

Semnale de la partenerii occidentali

■ Aveți vreun feedback de la partenerii de dezvoltare despre mersul reformelor în justiție? Dacă da, ne-ați putea împărtăși și nouă câteva impresii despre cum se vede din ambasade sau de la Bruxelles?

■ Partenerii noștri ne susțin plener. Suntem în permanentă comunicare și ei înțeleg foarte bine că noi avem mandatul cetățenilor pentru schimbări, dar și faptul că Republica Moldova nu va putea supraviețui ca stat fără o amplă reformă a sistemului de justiție.

Suntem în discuție permanentă, inclusiv pe problema evaluării externe și extraordinare, o măsură extrem de necesară și cu care ei sunt de acord. Doleanța lor este să nu precipităm lucrurile, deoarece o reformă de asemenea amploare trebuie pregătită minuțios, atât la nivelul de măsuri de implementare, cât și al modului cum o comunicăm cetățenilor.

■ Dacă România o va cere și instanțele din Republica Moldova nu se vor opune, are de gând Republica Moldova să-l extrădeze în România pe fostul deputat Cristian Rizea. Care sunt condițiile în prezent ca el să fie

deferit organelor de drept de peste Prut?

■ Istoria lui Cristian Rizea este cunoscută, deoarece am mai răspuns la această întrebare. El a contestat decretul de retragere a cetățeniei emis de Dodon. Chiar dacă pe rol se află două dosare inițiate de Ministerul Justiției – unul pe recunoașterea sentinței din România în situația în care acesta ar fi cetățean al Republicii Moldova, iar altul pe extrădarea României urmare a condamnării sale definitive acolo în situația în care Rizea ar fi cetățean român și nu ar deține cetățenia RM – , instanțele nu vor să meargă mai departe de vreme ce nu se face claritate pe marginea dosarului cu cetățenia.

Deci, în acest moment, deoarece nu este pus punct pe legalitatea decretului lui Dodon care vizează retragerea cetățeniei RM, ambele dosare sunt târăgănite. Dar, de principiu, nu văd cum o decizie judecătorească din România să nu poate fi pusă în aplicare fie prin extrădare, fie prin recunoaștere.

Pregătiri pentru evaluarea externă a magistraților

■ Cum apreciați începutul acestei reforme în justiție și cum vedeți perspectivele acesteia de derulare? Care vor fi următorii pași și care credeți că este zona sensibilă a sectorului de justiție ce trebuie reformată?

■ Oamenii au așteptări foarte mari față de reformarea justiției, iar PAS a câștigat alegerile în mare parte datorită angajamentelor pe care le-a făcut de a curăța statul și de a face dreptate cetățenilor Republicii Moldova.

Trebuie să recunoaștem că rezistența sistemului este acerbă, noi însă

suntem pregătiți, știm și răbdarea, dar și determinarea necesară să mergem până la capăt. Primii pași au fost făcuți prin ajustările legislative, care ne-au permis să responsabilizăm anumite instituții ale statului. Acum suntem în procesul de pregătiri pentru demararea evaluării externe și extraordinare a sistemului procuraturii și magistraturii.

■ Se vorbește mult despre evaluarea externă extraordinară a judecătorilor. Va cuprinde aceasta toți magistrații, adică se va extinde și asupra procurorilor? Când va demara ea și care sunt rezultatele scontate?

■ Ideea acestei reforme este foarte simplă. Prin derogare de la regulile generale, evaluarea judecătorilor și a procurorilor va avea loc conform unei proceduri speciale, prin instituirea unor comisii inclusiv cu experți străini, care vor evalua judecătorii și procurorii sub aspectul integrității. Și cei care nu trec testul de integritate, sunt scoși din sistem.

De exemplu, cei ce au castele prețurilor cărora depășesc de câteva ori veniturile lor sau care au mașini de lux și alte bunuri a căror proveniență nu poate fi justificată – vor fi scoși din sistem. Mă refer la bunurile reale pe care le dețin, nu doar cele care sunt înscrise formal pe ei. Ci și pe cele înscrise pe persoane apropiate, dar care în realitate le aparțin. Între altele, chiar și forurile internaționale recunosc legitimitatea unor astfel de reforme acolo unde sistemele de justiție sunt putred de corupte sau au fost folosite în scopuri politice. Cum ar fi capturarea lor pe timpul lui Plahotniuc.

Cine să fie evaluat? Eu mi-aș dori ca toți să fie. Evident că trebuie să începem cu capul, iar ulterior să mergem mai jos. Între altele, vrem să instituim proceduri de verificare a

integrității chiar și pentru cei care vor să accedă în sistem, nu doar pentru cei care sunt deja acolo.

■ Ce alte măsuri prioritare vor fi întreprinse ca parte a reformei justiției?

■ Avem un program ambițios setat chiar din prima zi de guvernare. Chiar și așa, pe parcurs pot exista unele ajustări.

De exemplu, ne gândim, mai nou, să implementăm, până la evaluarea externă, o procedură preliminară de evaluare a judecătorilor și procurorilor care aspiră la funcții în Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) și Consiliul Superior al Procurorilor (CSP) – un așa numit „prevetting” – , pentru ca la CSM și CSP să accedă prin adunările generale doar cei care trec testul de integritate. Scopul este ca la adunările generale ale judecătorilor și procurorilor să ajungă doar candidații fără probleme de integritate.

Un alt proiect important este legea care înăsprește sancțiunile pentru corupția politică și electorală pe care îl finalizăm și îl vom propune de curând Guvernului și Parlamentului.

De asemenea, ne gândim să eficientăm cadrul instituțional pentru lupta anticorupție prin crearea unei singure instituții care să lupte cu marea corupție după modelul DNA din România.

Reforma Curții Supreme de Justiție este, de asemenea, necesară. Dar și multe alte lucruri pe care trebuie să le facem pentru ca să ajungem să realizăm obiectivele pentru care ne-a votat poporul Republicii Moldova – să instituim un sistem de justiție dreaptă.

■ Vă mulțumim!

Editorial

Oameni integri și curajoși vor face diferența în reforma justiției și lupta împotriva corupției

Căderea moțiunii de cenzură împotriva ministrului Justiției din Parlamentul de la Chișinău, la sfârșit de octombrie, a fost un prilej pentru ministrul Sergiu Litvinenco de a reaminti, de la tribuna legislativului, viziunea noii guvernări despre pașii pe care îi întreprinde în reformarea sectorului justiției, cel mai important domeniu, care, odată readus pe făgașul normalității, va contribui la buna funcționare a statului de drept. Au fost reconfirmați pașii următori în reforma justiției, în primul rând, despre cum se vede mecanismul de evaluare a procurorilor și judecătorilor. Noua guvernare își pune mari speranțe în acest mecanism, contând că astfel va elimina din sistem persoanele corupte și compromise și va aduce în locul lor procurori și judecători competenți și cinștiți. Impactul reformelor se va vedea în timp.

**Editorial de Cornelia Cozonac,
directoarea Centrului de Investigații
Jurnalistice din Moldova (CIJM)**

Graba cu care acționează puterea de la Chișinău a trezit critici sau îndoeli privind rezultatele imediate ale reformei începute.

Guvernarea nici nu ascunde - se dorește punerea în practică a promisiunilor privind lupta cu corupția, date în scrutinele electorale, care au adus-o în fruntea statului pe lidera PAS Maia Sandu și apoi, formațiunea politică, care a reușit să obțină o majoritate confortabilă în Parlament. Alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 au acordat un mandat clar și puternic forțelor pro-reformă pentru a pune în practică o agendă ambițioasă de luptă împotriva corupției, îmbunătățirea sistemului de justiție și combaterea sărăciei, așa cum s-a angajat Moldova în cadrul Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană.

Încercare dificilă

Lupta cu corupția în Republica Moldova este o încercare deloc ușoară. Sistemul extrem de corupt care funcționează fără rabat i-a înghițit până acum pe toți cei care au încercat să-l schimbe. Și nu au fost puțini. Întrebarea e dacă actuala guvernare va reuși să învețe din greșelile altora, să vină cu o nouă tactică de luptă, să evite derapajele și politizarea excesivă a proceselor de reformă, dar, cel mai important, este dacă va avea suficienți oameni curajoși, competenți și cinștiți, ca să distrugă acest mecanism. Oamenii potriviți la locul potrivit ar fi baza succesului în reforma justiției și eliminarea corupției.

Legislația și instituțiile sunt instrumente prin care profesioniștii pot înlăpăta reformele. De dibăcia cu care aceștia vor mânui instrumentele vor depinde proporțional rezultatele reformelor. În

primul rând, trebuie să vină oameni integri în Consiliul Superior al Magistraturii, iar viitoarea componență a acestei structuri este extrem de importantă pentru bunul mers al reformei. Aici cuvântul bresei și curajul din interior va face diferența. Excluderea celor care nu merită să rămână în sistem și promovarea celor care trebuie și pot să schimbe lucrurile. Să vedem dacă există acea masă critică în sistemul judecătoresc suficient de determinată să schimbe lucrurile. Și în procuratură lucrurile ar trebui să decurgă la fel din interiorul breslei.

Eliminarea corupților, incompetenților din instituțiile de stat, și mai cu seamă din sistemul de justiție nu va fi partea ușoară, dar curățarea se va întâmpla, este inevitabil. Cu cine îi vom înlocui? Aceasta va fi partea grea a reformelor.

Subordonarea politică a magistraților

Ani la rând au tot fost făcute trieri de cadre, guvernarea comunistă din anii 2001 - 2009 i-a silit pe mulți procurori și judecători să plece din sistem, de altfel ca și din alte instituții de stat, apoi a venit guvernarea lui Plahotniuc și a mai măturat o parte din cadrele pe care se ținea sistemul, operând cu arestări și dosare și înlocuindu-i cu oamenii loiali șefului de partid. Nu zic că nu au rămas profesioniști în structurile de stat, altfel acest stat nici nu mai exista, dar acum asupra multor oameni onești, dedicați profesiei și care au rămas în structurile de stat, atârână din nou sabia lui Damocle - ei sunt tratați cu suspiciune pentru simplul fapt că au lucrat în timpul guvernărilor anterioare. Acum, de la tribunele conducerii, li se dă de înțeles că trebuie să plece. Mulți dintre aceștia au făcut imposibilul posibil, lucrând onest, pentru că acolo și-au văzut misiunea și au dat cât au putut.

Aceștia acum au devenit și cei mai vulnerabili în fața noii guvernări, unii, chiar dacă nu au făcut compromisuri, s-au văzut nevoiți să plece, pentru că așa o cere noua orânduire politică, pentru că peste tot se caută ac de cojoc celor care au lucrat în guvernările anterioare. Au plecat și unii care au făcut compromisuri și știu că ar putea să-i ajungă bumerangul. Dar cine rămâne în sistem?

Sunt funcționari, inclusiv în sistemul de justiție, care s-au descurcat bine-mersi în toate timpurile, și nu întotdeauna pentru că ar fi fost cei mai buni, dar pentru că au știut cum să se aciuze pe lângă noii conducători. Sau pentru că au făcut parte din planul B și C al celor care diriguiesc mecanismul corupției, din care, deocamdată, nu a căzut nici o piuliță. Și ei, conform planului, trebuie să rămână în

sistem, să facă sabotaj, să monitorizeze din interior ce și cum se face sau să ducă abil anumite acțiuni pe piste greșite, pentru a compromite bunele intenții ale reformelor. Nu știu dacă acest lucru este luat în calcul la modul serios de noua guvernare.

Dar nici împărțirea în ai noștri și ai voștri, în „cine ne critică, e împotriva noastră”, nu mi se pare o atitudine bună pentru punctul de pornire în marea curățenie care se dorește. Ieșirea din campania electorală și din euforia victoriei în alegeri, coborârea de pe baricade și acordarea unei încrederi necondiționate oamenilor din sistem ar fi, poate, calea cea mai bună spre reușită.

Nevoie de energie proaspătă

Oamenii sunt cei care vor înfăptui reformele. Competenți și cinstiți. În număr suficient ca să poată produce schimbările. Iar în sistemul de justiție trebuie să vină persoane integre, capabile să nu fie influențate de puterea politică, de la nivel executiv și legislativ. Fără suficiente persoane integre în sistemul de justiție, reforma va eșua. Nu trebuie să ne îmbătăm cu apă caldă acum. Drumul pavat cu bune intenții nu va fi suficient fără oameni, mulți oameni de calitate. Nu sunt suficienți oamenii care au lucrat în campanie pentru partid și acum trebuie să răsplătiți, nici chiar cei care își manifestă intenția să lucreze pro-bono, ca să-și pună o bifă în CV sau chiar pentru o provocare reală de ași pune la încercare abilitățile și cunoștințele.

Evaluarea externă a procurorilor și judecătorilor este unul din instrumentele cu care actuala guvernare vrea să curățe sistemul de Justiție în care să aducă oameni competenți. Procesul de evaluare va începe în cel mai bun caz într-un an, oricât de mult și-ar dori actualii decidenți la nivel politic un proces rapid. Așa cel puțin calculează experții în domeniu.

Reținerea și cercetarea într-un dosar penal pentru abuz de putere și alte câteva capete de acuzare a procurorului general Alexandr Stoianoglo pare să fie parte a politicii de curățare a sistemului de justiție, lansată de actuala putere, chiar dacă, de la tribunele oficiale, s-a declarat că nu există influență politică asupra procesului.

Criticat de mulți apărători ai drepturilor omului, modul în care s-a făcut reținerea încă trezește dispute. În mandatul lui Stoianoglo dosarele de mare corupție nu au înregistrat progrese. El a fost investit de Igor Dodon în funcția de procuror general, după ce a fost demis, printr-o moțiune de cenzură, Guvernul condus de Maia Sandu, care s-a opus tocmai încercării de capturare a procuraturii de către Igor Dodon. În consecință, dosarele în care Dodon și PSRM erau vizați au fost clasate sau trecute pe linie moartă. Cochetarea șefului procuraturii cu controversatul om de afaceri Veaceslav Platon și-a pus amprenta grea pe imaginea procuraturii în general. De ce nu s-a mers pe evaluarea procurorului general, așa cum se anunța și cum ar putea fi evaluat Alexandr Stoianoglo pentru a putea fi, eventual, demis regulamentar, nu este clar, deocamdată.

În practica de până acum, la instaurarea unei noi guvernări, cu procurorul general se negocia. El demisiona, dar obținea în schimb niște garanții. Despre acestea nu s-a prea vorbit public, dar ele au fost. Alexandr Stoianoglo s-a ambiționat să rămână în funcție, ba chiar a intrat în război deschis cu guvernarea, depășind „liniile roșii”, așa cum s-a exprimat chiar ministrul Justiției, dar și cu comunitatea europeană, acuzându-l de acțiuni conspirative pe un fost ambasador UE. Guvernarea de data aceasta nu a mers la nici un fel de negocieri,

chiar dacă unii consilieri au sugerat o asemenea tactică drept soluție de a-l face pe procurorul general să plece.

Abia după ce a fost clar că nu vor fi negocieri, înțelegeri de culise, și mai ales după reținerea în forță a procurorului general, după care a urmat adjunctul său - procurorul Ruslan Popov -, pentru mai mulți procurori din sistem a fost clar că vor urma și alții. Și s-au declanșat demisiile, chiar dacă acestea au fost prezentate drept un dezacord cu ceea ce se întâmplă în raport cu superiorii de la Procuratura Generală.

Tactic, începerea luptei anticorupție și reforma în justiție cu un proces de maximă intensitate, cauza fiind fără precedent în care subiectul reținerii este procurorul general, este o acțiune foarte bună. Va trece sau nu cu bine prin malaxorul justiției rămâne să vedem. Derapajele sau greșelile admise din grabă sau cu intenție nu vor putea fi justificate.

Greșeli taxate

Las pe seama specialiștilor din domeniu detaliile de procedură. Am așteptat ca dosarul împotriva procurorului general să fie pregătit ca la carte, până în cele mai mici detalii. Dar, chiar de la bun început, în ordonanța de începere a urmăririi penale apare un alt nume, fapt ce arată că textul ordonanței a fost preluat, copy-paste, dintr-un alt act procedural și în grabă copiat cu tot cu numele persoanei vizate în actul respectiv.

Mi se pare descalificant pentru un procuror care este desemnat tocmai să se ocupe de cazul unui ditamai procuror general. De la procurori, în astfel de cazuri, se așteaptă maximă diligență profesională la întocmirea tuturor actelor și la întreprinderea tuturor măsurilor procesuale. Cu atât mai mult că acest caz este unul relevant și important pentru lupta de mai departe cu corupția.

Dincolo de aceasta, acuzațiile nu par suficient de grave ca să nu cadă în timpul procesului de urmărire penală sau într-un proces de judecată. Aș vrea să nu am dreptate. Unii dintre apărători au invocat mai multe abateri de procedură și derapaje în procesul de reținere și deținere în arest preventiv a procurorului general. Se știe că în multe cazuri procurorii merg intenționat la anumite încălcări de procedură care mai apoi, în procesul de judecată, conduc la disculparea persoanei acuzate și, în final, la achitarea ei.

Există tehnici și proceduri rodite deja în acest sens, despre care vorbesc unii apărători. În cazul procurorului general Alexandr Stoianoglo, achitarea lui și, respectiv, victimizarea, nu va face decât să-i ajute într-o eventuală relansare în cariera politică, pe care, se pare, acesta a și anunțat-o, subtil, în ultima sa conferință de presă.

Condamnarea unui fost procuror general pentru fapte concrete, ar fi, cu siguranță, partea grea într-o reformă a justiției, și un semnal clar că a început lupta cu corupția. Dar de aceasta trebuie să se ocupe judiciarul și nu politicul.

Oamenii competenți, de calitate, vor schimba lucrurile și le vor aduce pe făgașul normalității. Dar ei trebuie să încurajați, selectați, promovați într-un proces depolitizat la maximum, democratic și transparent, pe criterii de competitivitate. Greșelile, sfidarea normelor constituționale și derapajele împotriva statului de drept vor fi taxate și nimic nu le va justifica, chiar și în condițiile unor rezultate în reforma justiției și în lupta cu corupția.

„Noi avem în CSM judecători de „modă veche”, cu multă experiență de viață și de muncă, dar din păcate, aceștia vin din epoca sovietică”

Victoria Sănduță, judecătoare și fondatoare a Asociației „Vocea Justiției”

Judecătoarea Victoria Sănduță a avut amabilitatea de a ne acorda un interviu despre cum a demarat reforma justiției, odată cu instalarea unei puteri pro-europene la Chișinău și care sunt punctele forte și punctele slabe ale acestei reforme. Am discutat despre sistemul judecătoresc și mentalitatea cu care operează și astăzi mulți dintre judecătorii din Republica Moldova, dar și despre evaluarea externă a magistraților, un subiect fierbinte ce naște opinii diverse.

■ Dosarul intentat procurorului general suspendat Alexandr Stoianoglo a divizat oarecum opinia publică din Republica Moldova. Dvs ce părere aveți despre cum s-a procedat în acest caz?

■ În calitate de jurist și mai ales în calitate de judecător, eu trebuie să spun că întotdeauna ar trebui să primeze supremația legii. Nu spun acest lucru doar pentru că reprezint o funcție de înaltă demnitate publică în stat, dar și ca jurist.

Nu aș vrea să îmi expun opinia față de acest caz concret al procurorului general pentru că acesta va fi adus în fața instanțelor de judecată. Până atunci când va exista o hotărâre irevocabilă pe acest caz, niciun judecător nu ar trebui să facă aprecieri.

Am fost întrebată cum este posibil să te lupți cu corupția în rândul funcționarilor

publici, cu atât mai mult cei de rang înalt. Dacă corupția este atât de răspândită și gradul corupției este atât de mare, dacă tocmai cei care ar trebui să aplice legea și să o respecte sunt cei care o încalcă, cum te poți lupta cu ei? Părerea mea este că trebuie să te raportezi la fel atât la infractorii de rând, cât și la cei cu funcții înalte, și doar cu instrumente legale.

Chiar dacă uneori ni se pare că este mai ușor să folosim aceleași instrumente pe care le-au folosit infractorii, nu trebuie să recurgem la astfel de procedee. Infractorii trebuie aduși în fața legii și judecați ca atare. Ei trebuie să fie pedepsiți conform legii, dacă se fac vinovați.

Dar mie îmi este teamă că în cazul în care noi vom aplica aceleași metode

contrare eticii pentru a realiza o intenție nobilă, nu vom face altceva decât să dăm exemplu altora care sunt șmecheri să facă aceleași lucruri în alte situații în care ar trebui să se respecte legea. Așa ajungem la justiție selectivă.

Toată lumea trebuie să respecte legea, chiar dacă este greu. Aceasta este singura cale de a ajunge la supremația legii.

Probleme vechi la vremuri noi

■ Dacă ar fi să caracterizați succint câteva dintre cele mai mari probleme actuale ale sistemului de justiție din Republica Moldova, care ar fi acestea?

■ Situația deplorabilă în care se află sistemul judecătoresc din care fac și eu parte este legată de problemele

sistemice cauzate de Consiliul Superior al Magistraturii (CSM).

Din păcate, sistemul judecătoresc a fost obedient politicului pe parcursul celor 30 de ani de independență. Nu vrea să învinovățesc complet acest sistem. Recent, Freedom House a lansat un studiu în Republica Moldova potrivit căruia problema principală în spațiul ex-sovietic constă în educația juridică a celor din sistemul judiciar. Iar acest lucru începe chiar din anii facultății, unde se pune mai curând accentul pe interpretarea rigidă a legii și nu pe spiritul legii, iar aici mă refer la promovarea echității sociale și protecția drepturilor omului.

Din păcate, în Republica Moldova s-au întâmplat mai multe lucruri urâte în sistemul judecătoresc, când s-au adoptat hotărâri răsunătoare, care au fost foarte motivate. Oamenii de rea credință au folosit legea în folosul lor pentru a justifica de fapt un abuz. Ei susțineau că au luat hotărâri pe un articol de lege, dar de fapt, nu le-au luat în spiritul legii. Astfel, nu a fost promovată echitatea, ci justiția selectivă.

Atunci când Republica Moldova a dobândit independența cu 30 de ani în urmă, cei care au fost puși să administreze treburile în acest stat, inclusiv în sistemul judecătoresc, nu au înțeles pe fond ce înseamnă independența. În primul rând, cred că există o problemă ce ține de lipsa de educație juridică. Noi avem în CSM judecători de „modă veche”, cu multă experiență de viață și de muncă, dar din păcate, aceștia vin din epoca sovietică. Pe atunci, puterea judiciară nu făcea altceva decât să îndeplinească voința executivului, adică a Partidului Comunist. Judecătorii erau atunci doar executanți, nu reprezentau o putere independentă, iar atunci când au avut

în mâini această independență de acțiune, ei pur și simplu nu au știut ce să facă cu ea. Au făcut la fel ca înainte.

Juriștii de factură nouă sunt instruiți la standarde europene. Astfel, mai multe organizații internaționale au donat foarte mult pentru instruirea tinerelor generații de juriști. Chiar și generația mea a avut parte de cursuri de instruire la standarde europene, ca în orice alt stat al UE.

Atunci când am venit în acest sistem judecătoresc, m-am lovit de o realitate de tip post-sovietic și astfel au apărut primele ciocniri. Eram convinsă atunci că ceea ce mi se spune să fac trebuie să fac, că sunt subordonată președintelui de instanță de la care trebuie să cer permisiune, iar acesta are dreptul să mă consulte, mai exact să-mi spună cum să procedez pe anumite dosare. Când veneau să facă asta, le spuneam să părăsească imediat biroul, deoarece nu doream să mă consult cu dânsii pe astfel de probleme.

Actualmente sunt formator de etică la Institutul Național al Justiției. Când ajungem la tema consultațiilor, eu le zic cursanților să fie atenți la ce scrie în Codul de Etică. Judecătorul are dreptul să se consulte cu alți colegi judecători pe dosarele pe care le are în procedură, însă doar pe probleme de drept și nu referitor la soluții pe diverse cazuri. De altfel, judecătorul care deține dosarul este cel care trebuie să inițieze consultarea. Nimeni altcineva nu are dreptul să îi ceară o consultație pe un anumit dosar.

Judecători mai vocali

■ **Cum vedeți mersul reformelor în justiție? Ne-ați putea împărtăși și nouă câteva impresii despre acest aspect foarte important?**

■ În acest moment nu văd nicio reformă în justiție. Este vorba despre o stagnare totală. Trebuie să recunosc că a fost adoptată modificarea Constituției prin care s-a eliminat pragul de cinci ani pentru judecătorii tineri după care CSM putea să-i confirme sau nu pe un termen până la atingerea plafonului de vârstă pensionară, adică 65 de ani.

Asociația „Vocea Justiției” pe care o conduc a fost creată din dorința de a aduce la cunoștință cetățenilor, dar și colegilor mei că judecătorul trebuie să fie vocal. Judecătorii trebuie să vorbească atunci când principiile democrației și statului de drept sunt în pericol, când sunt încălcate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, chiar dacă prin aceasta aduce critici unui proiect de lege, chiar dacă vine din partea cetățenilor.

De exemplu, un judecător nu are dreptul să fie afiliat politic sau să aibă anumite simpatii politice. Magistratul însă trebuie să colaboreze, conform Constituției, cu puterea legislativă. Este chiar obligat. Atunci când parlamentarii vin cu un proiect de lege care ar putea pune în pericol statul de drept sau ar leza drepturile omului, judecătorii ar trebui să fie primii care să semnaleze acest lucru. Tocmai din acest scop, am creat asociația „Vocea Justiției”. Ultima a fost fondată doar de trei judecători și, din păcate, după doi ani de existență, nu suntem mai mulți. Asta se explică prin faptul că judecătorii sunt reticenți în a se asocia și a adopta o poziție vocală. Majoritatea consideră că judecătorul trebuie să stea în camera de deliberare și doar să redacteze hotărâri. La aceasta s-ar rezuma comunicarea lui cu publicului. Multe însă din aceste hotărâri sunt formulate rigid și formalist, astfel încât nimeni nu le înțelege.

Revenind la reforme, eu totuși zic că a fost benefică eliminarea pragului de 5 ani pentru judecătorii tineri care depindeau de decizia arbitrară a CSM cu privire la menținerea lor în sistem. În afară de această măsură însă nu există și alte îmbunătățiri la sistemul judecătoresc, deoarece, în acest moment, toată lumea este concentrată pe Adunarea Generală a Judecătorilor care ar trebui să aibă loc pe 3 decembrie și care nu a fost convocată de mai bine de doi ani de zile.

Aș vrea să remarc că sistemul judecătoresc s-a schimbat întotdeauna cel mai greu, în comparație cu celelalte puteri în stat. Există totuși pericolul ca nici adunarea planificată în decembrie să nu aibă loc, din cauza inerției dubioase a CSM-ului ai cărui membri pur și simplu nu vor să părăsească fotoliile. Până acum, pretextul neorganizării Adunării a fost pandemia, chiar dacă avocații, de exemplu, care sunt vreo 2.000 – 3.000 la număr, au găsit modalități să se întâlnească în mediul online, creând chiar și un mecanism de vot pe diverse decizii ce trebuiau luate.

Însă sistemul judecătoresc care trebuie să-și aleagă membrii în CSM nu a creat niciun mecanism. Dacă vor încerca cumva și pe 3 decembrie să găsească scuze pentru a nu se convoca, ei vor intra în zona gri, caci va exista o situație dubioasă în care actualii membri ai CSM vor deține ilegal puterea, având mandatele deja expirate.

■ **Se vorbește mult despre evaluarea externă extraordinară a judecătorilor. Care ar fi punctele tari și punctele slabe ale unei astfel de reforme? Credeți că va fi demarată în cele din urmă în forma pe care o**

dorește partidul de guvernare PAS și președintele Maia Sandu?

■ Aș vrea să revin la supremația legii și să spun că eu nu cred în evaluarea externă pentru că asta ar presupune să fie făcută de o altă putere, aceasta însemnând din nou obediență. Astfel că esența nu se schimbă.

Noi ne luptăm pentru independența justiției indiferent de ce partid va fi la guvernare. Eu nu cred că la 30 de ani de la independență noi trebuie să ne întoarcem înapoi în timp. Această evaluare externă este sortită eșecului pentru că ea va avea doar scopul de a aduna credit electoral fără a cunoaște care va fi efectul acestui demers pe termen lung.

Nu știm dacă acest mecanism va avea un efect pozitiv. Ar putea fi ceva de genul „după noi, potopul!”. Politicienii pot zice să trebuie făcută această evaluare externă, deoarece toată lumea „vrea sânge” și „capul lui Moțoc”, dar mai departe însă ne putem trezi cu multiple dosare pierdute la CEDO pe motiv că nu este clar care sunt criteriile acestei evaluări. Cine va evalua și cine are putere supremă de a se poziționa deasupra Constituției? Cine ar putea să spună cine este bun și cine este rău?

Noi avem mecanisme de factură europeană care au fost implementate timp de 10 ani de funcționare a justiției. Noi avem aceste mecanisme, dar problema este că noi nu am avut oameni cu educația juridică necesară.

Evaluarea externă, o problemă ce trebuie analizată minuțios

■ **Dar și politicienii spun că sistemul judiciar a avut atâta timp la dispoziție să se reformeze de la sine, dar nu a făcut-o?**

■ Exact, asta spun și eu și anume că noi cu toții trebuie să avem puțină răbdare pentru că lucrurile se vor schimba de la sine. Deoarece se schimbă generațiile de judecători, iar ei vor începe să implementeze tocmai aceste mecanisme corecte de funcționare a justiției.

Dar dacă se va merge pe ideea găsirii unor „supra-oameni” care vor face parte din aceste comisii ad-hoc, care vor funcționa doar pentru acest scop, eu văd o problemă. Acum nici măcar nu există criteriile pentru o astfel de evaluare externă care să fie discutate pentru a proba dacă ele pot rezista și nu avem nici mecanisme de apărare.

Mecanismul de evaluare trebuie prevăzut și cu un mecanism de suplینire automată, altfel se vor bloca toate instanțele din Moldova. În acest moment, acestea examinează circa 300.000 de cereri de chemare în judecată pe an. Asta înseamnă 300.000 de dosare.

Dacă după evaluarea externă, să presupunem, vor fi dați afară din sistem jumătate din judecători, adică vreo 200 de judecători, ce se va întâmpla cu volumul acestor dosare? Nu se încalcă astfel termenele rezonabile de soluționare a dosarelor în instanță și implicit drepturile fundamentale ale oamenilor care așteaptă soluționare acestor cereri?

Politicienii trebuie să se gândească și la acest aspect și anume că se poate bloca tot sistemul. Cei care vor fi dați afară, nu vor putea fi supliți imediat de judecători noi. Și care este garanția că cei noi vor fi mai buni și mai corecți?

■ **Vă mulțumim!**

Opinia Expertului

Reforma justiției, între provocări și măsuri absolut necesare

Nadejda Hriptievschi, fondatoare și Directoarea Programului Justiție și Drepturile Omului la Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)

Guvernarea actuală a declarat reforma justiției și lupta anti-corupție drept priorități-cheie. Deși aceste domenii au mai fost incluse printre prioritățile altor guverne anterioare, fără rezultate deosebite, contextul politic actual și abordarea, dar și accentele cu privire la aceste priorități, dau speranțe pentru rezultate importante durabile, cu condiția că declarațiile se vor traduce în acțiuni.

Avem o majoritate parlamentară stabilă și o președintă cu viziuni similare în aceste domenii. Orice reformă în justiție necesită timp, de aceea coincidența mandatelor și stabilitatea parlamentară și guvernamentală, cel puțin pentru următorii patru ani, sunt factori deosebit de importanți pentru succesul reformelor. E important de gândit bine acțiunile de reformă, nici în grabă, dar nici prea încet, și de asigurat o implementare bună, ultima fiind problema practică a tuturor reformelor anterioare.

Abordarea reformei justiției și luptei anti-corupție, cu accente combinate atât pe instituții, cât și pe factorul uman/personalul din justiție și instituțiile anti-corupție, cel puțin așa cum putem deduce din proiectul Planului de Acțiuni al Guvernului pentru 2021-2022, sunt de asemenea promițătoare. Depinde însă cum vor fi implementate acțiunile planificate.

Acțiuni importante de viitor

Printre acțiunile cele mai importante din justiție și anticorupție anunțate de Guvern sunt modificările constituționale cu privire la sistemul judiciar, revizuirea rolului Curții Supreme de Justiție (CSJ) și crearea unui mecanism eficient de evaluare externă a judecătorilor și procurorilor.

La 23 septembrie 2021, Parlamentul a adoptat Legea nr. 120 privind modificarea

Constituției cu privire la judiciar, care va intra în vigoare la 1 aprilie 2022. Printre cele mai importante modificări se numără excluderea termenului inițial de numire a judecătorilor pentru cinci ani, judecătorii urmând a fi numiți de la bun început până la atingerea plafonului de vârstă. Această modificare trebuie să contribuie la consolidarea independenței judecătorilor, eliminând potențialele căi de influență, în special ierarhică, asupra noilor judecători în primii ani de carieră. A fost exclusă numirea judecătorilor CSJ de către Parlament, urmând ca toți judecătorii să fie numiți în funcție de către Președintele țării, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), cu posibilitatea de a respinge o singură dată candidatura propusă de CSM. Această modificare exclude o pârghie importantă de influență din partea politicului asupra sistemului judiciar și ar trebui să contribuie la consolidarea independenței atât a judecătorilor de la CSJ, cât și a întregului sistem. A fost modificată componența și modul de numire a membrilor CSM. Și anume, au fost excluși membrii de drept ai CSM (ministrul Justiției, Procurorul General și Președintele CSJ). CSM va fi compus din 12 membri, dintre care șase judecători și șase persoane care se bucură de o înaltă reputație profesională și integritate personală, cu experiență în domeniul dreptului sau în alt domeniu relevant, care nu activează în cadrul organelor puterii legislative, executive sau judecătorești și nu sunt afiliate politic.

Membrii judecători din CSM vor fi aleși de Adunarea Generală a Judecătorilor, reprezentând toate nivelurile instanțelor judecătorești, iar ceilalți membri vor fi numiți de Parlament prin concurs, în baza unei proceduri transparente, conform principiului meritocrație, cu votul a trei cincimi din deputații aleși.

Necesitatea unei voințe conjugate

Modificările constituționale adoptate la 23 septembrie 2021 sunt importante și au potențialul să contribuie esențial la consolidarea independenței și responsabilizarea sistemului judecătorec. Succesul acestora însă depinde în mare măsură atât de voința politică, cât și de sistemul judiciar. Aceste modificări au fost pe agenda publică cel puțin din 2015. De două ori anterior Parlamentul a eșuat să le adopte, ceea ce reprezenta un semnal clar de lipsă a voinței politice de a exclude câteva pârghii importante de influență asupra judecătorilor. Adoptarea acestor modificări chiar la început de mandat denotă o voință clară politică de a consolida independența justiției. Acest mesaj însă necesită a fi susținut în continuare și demonstrat atât în procesul de elaborare și adoptare a modificărilor la legislație pentru a implementa modificările constituționale, cât

și, poate cel mai important, prin organizarea unui concurs veritabil de către Parlament pentru numirea membrilor non-judecători din CSM. Aici probabil e cazul de făcut o paranteză. Până la intrarea în vigoare a modificărilor constituționale (1 aprilie 2022), Parlamentul urmează să numească trei profesori de drept în cadrul CSM conform legislației actuale, deoarece în prezent doar o profesoară de drept este membră a CSM, a cărei mandat expiră la mijlocul lui decembrie, iar ceilalți doi profesori și-au depus demisia anterior. Fără profesorii membri ai CSM, ultimul riscă să nu aibă cvorum, având în vedere încheierea în timpul apropiat a mandatului unor membri judecători.

Cel mai important însă factor pentru succesul modificărilor constituționale este voința din sistemul judecătoresc. Judecătorii au acum o ocazie unică să își consolideze independența, în primul rând prin comportament individual exemplar, și în al doilea rând, prin alegerea unor judecători demni în CSM și în colegiile afiliate CSM: Colegiul pentru Selecția și Cariera Judecătorilor, Colegiul de Evaluare a Performanțelor Judecătorilor și Colegiul Disciplinar. Primele două colegii nu sunt funcționale în prezent din cauza lipsei membrilor. Adunarea Generală a Judecătorilor este preconizată pentru 3 decembrie 2021. Conform modificărilor legislative recente, judecătorii nu vor mai alege un număr egal de judecători de la fiecare nivel de jurisdicție pentru CSM, ci vor alege patru judecători din prima instanță, unul de la curțile de apel și unul de la CSJ. De asemenea, pentru prima dată, judecătorii candidați pot face campanie. Acest lucru ar trebui să permită judecătorilor o alegere mai informată și să contribuie la alegerea unor judecători-membri corecți și cu aptitudini potrivite pentru funcțiile respective. Aceste lucruri evident pot să se întâmple doar dacă există o masă critică de judecători corecți, integri și profesioniști, care își doresc cu adevărat să fie și independenți și responsabili, și, respectiv, aleg colegi demni de a-i reprezenta în organele de autoadministrare judecătorească. În caz contrar, modificările

enumerat mai sus nu vor avea niciun impact practic sau vor avea un impact foarte modest, fie întârziat. Un CSM corect și independent este esențial pentru orice reforme și, invers, dacă nu este independent și corect, constituie piedica cea mai mare pentru orice reformă. La fel și colegiile, dacă acestea nu activează corect, nu putem avea promovări bazate pe merit, nici responsabilizarea judecătorilor ce încalcă legea.

Reformarea CSJ este o altă reformă esențială ce urmează a fi promovată în prima jumătate a anului viitor, conform Planului de Acțiuni al Guvernului. Reforma preconizată implică revizuirea competențelor CSJ pentru a o transforma într-o instanță de casație în vederea asigurării uniformizării practicii judiciare. Această reformă este importantă având în vedere rolul CSJ în cadrul sistemului judecătoresc și lacunele în activitatea acesteia de mai mulți ani. Nicio reformă în justiție nu va avea succes dacă CSJ nu va asigura o practică judiciară corectă și uniformă.

Evaluarea externă, o provocare imensă

Crearea unui mecanism de evaluare externă a judecătorilor și procurorilor este probabil cea mai discutabilă și complicată reformă din Planul de Acțiuni al Guvernului pentru 2021-2022. Crearea și implementarea unui asemenea mecanism poate avea loc doar în circumstanțe excepționale, când alte mecanisme nu sunt eficiente, și urmează a fi foarte bine justificată și conformă standardelor constituționale și europene. Complexitatea și durata de implementare a unui atare mecanism depinde în mod special de criteriile de evaluare și numărul persoanelor evaluate, precum și de numărul și performanța organelor/ autorităților implicate. În 2019, Guvernul condus de actuala președintă, a inițiat un mecanism similar care urma a fi revizuit conform opiniei Comisiei de la Veneția, inclusiv a fi supus consultărilor suplimentare. Lecțiile de atunci

par a fi luate în calcul de actuala guvernare, după cum rezultă din declarațiile și acțiunile întreprinse până acum. Spre exemplu, ministrul Justiției a declarat că elaborarea unui atare mecanism va fi desfășurată în strânsă colaborare cu partenerii de dezvoltare, aceștia urmând a participa activ prin susținerea implementării mecanismului, inclusiv prin delegarea sau susținerea financiară pentru implicarea experților străini. De asemenea, s-a accentuat intenția de a consulta atât conceptul, cât și proiectul de lege conform rigorilor legislației, asigurând astfel o participare veritabilă a tuturor subiecților interesați. De altfel, Ministerul Justiției deja a anunțat colectarea sugestiilor cu privire la conceptul evaluării externe a judecătorilor și procurorilor, până la 5 noiembrie 2021 inclusiv. După aceasta ar trebui să urmeze consultarea publică a proiectului conceptului evaluării externe a judecătorilor și procurorilor. Implicarea tuturor subiecților interesați la etapa consultării proiectului conceptului de evaluare externă este deosebit de importantă pentru a asigura elaborarea unui concept adecvat și realizabil într-o perioadă de timp rezonabilă.

Planul de Acțiuni al Guvernului include și alte acțiuni importante din domeniul justiției și anticorupție. Cred însă că cele trei direcții de reformă enunțate mai sus au potențialul cel mai mare de impact, atât pozitiv, cât și negativ, în funcție de cum vor fi implementate. La fel, în prezent, au loc diferite procese care au potențialul de a influența procesul de implementare a reformelor anunțate în justiție și anticorupție, cum ar fi alegerile apropiate în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, urmărirea penală a Procurorului General-suspendat și alte cauze de rezonanță, modul în care Autoritatea Națională de Integritate va implementa recente modificări legislative cu privire la integritate. Aceste procese urmează a fi monitorizate și analizate în paralel cu reformele anunțate.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).